ΕΡΜΟΓΕΝΗΣ

ΠΕΡΙ ΜΕΘΟΔΟΥ
ΔΕΙΝΟΤΗΤΟΣ.

HERMOGENES

DE METHODO GRAVITATIS,
SIVE VIRTVTIS COMMODE
DICENDI.

PARISIIS
Excudebat Christianus Wechelus, sub scuto
Basiliensi, in uico Iacobeo, anno
1531

ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ ΠΕΡΙ ΜΕΘΟΔΟΥ ΔΕΙΝΟΤΗΤΟΣ.

Πᾶν μέγεθος λόγου εὕρηται μὲν ὑπὸ μηνυσθὲν πράγματος, καιροῦ δὲ ἰδίου τυχόν· ὁ δὲ καιρὸς κατὰ ἦθος προσθήκη γινόμενος, ἰδίαν διαφορὰν ἀπεργάζεται· καὶ οὐ μόνον ἰδίαν, ἀλλὰ καὶ διάφορον· καὶ οὐ μόνον διάφορον, ἀλλὰ καὶ διαφόρους· καὶ οὐ μόνον διαφόρους, ἀλλὰ καὶ ἐναντίας· οἷον, κακοῦργος πᾶς ὁ κακόν τι ἐργαζόμενος, ἰδίως δὲ ὁ κλέπτης. διάφορον δέ, οἷον, δημηγορεῖν, τὸ ἐν δήμῳ ἀγορεύειν, ἰδίως δὲ τὸ κεχαρισμένα λέγειν, καὶ τὸ ἀπαίδευτα λέγειν. διαφόρους δέ, οἷον, ἄνθρωπος, γένους ὄνομα, καὶ ἤθους ἡμέρου, καὶ τύχης ὄνομα, καὶ πανουργίας. ἐναντίας δέ, ὡς τό, μείνατ᾽ ἐπὶ χρόνον τὸν πολύν, τὸν ὀλίγον· καὶ παρὰ Πλάτωνι, χρόνον δὴ τὸν πολὺν δηλοῖ· καὶ τό, αὐτὸς ὦ Φαίδων παρεγένου; αὐτὸς ὦ Ἐχέκρατες. ὁ μὲν γὰρ ἤρετο ὡς θαυμάζων καὶ μακαρίζων τὸν παραγενόμενον· ὁ δὲ ἀπεκρίνατο σεμνυνόμενος καὶ μέγα φρονῶν. πάσης λέξεως τῆς ἀγνοουμένης ἐν πεζῷ λόγῳ, τρεῖς μέθοδοι τῆς εὑρέσεως. ἢ γὰρ ἐθνική ἐστιν ἡ λέξις, ἢ τεχνική, ἢ νομική. ὁ γοῦν παρασάγγης οὐκ οἶδα τί ἐστιν. ἐθνικὸν γάρ ἐστι καὶ Περσικόν, ὁδοῦ μέτρον, οἱ τριάκοντα στάδιοι· χοῖνος δὲ αἰγύπτιον, οἱ ἑξήκοντα στάδιοι. νομικὸν δὲ ὄνομα τὸ τοιοῦτον, πομπεύειν ἀντὶ τοῦ κατηγορεῖν εἴλετο. ἐν Ἀθήναις, τοῖς Διονυσίοις ἐπόμπευον, καὶ ἀλλήλοις ἐλοιδοροῦντο, καὶ τοῦτο ἐκαλεῖτο πομπεύειν, καὶ εἰσαγγελία δὲ καὶ ἡ φάσις, καὶ ἄλλα

Καιρός. Κακοῦργος. Δημηγορεῖν. λέξις. Παρασάγγης. χοῖνος. πομπεύειν.

τοιαῦτα ὀνόματα, νομικά ἐστι. τεχνικὰ δὲ, ἐκεῖνα, ζεύξαντες τὰς παλαιὰς ναῦς, ναυπηγικὸν ὄνομα· καὶ δὶς διὰ τεσσάρων, μουσικόν· καὶ μοσχεύειν, γεωργικόν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. τὰ ἁμαρτήματα κατὰ τὴν λέξιν κατὰ δύο τρόπους γίνεται, ἀκυρίαν καὶ παραφθοράν. ἀκυρίαν μὲν· οἷον ἐὰν εἴπῃ τις ἐρωτῶ καὶ παρακαλῶ ἀντὶ τοῦ δέομαι, ἀκύρως εἴρηκε· τὸ μὲν γὰρ παρακαλεῖν, ἢ καλεῖν ἐστὶν ἢ προτρέπεσθαι· τὸ δὲ ἐρωτᾶν, πυνθάνεσθαι· παραφθορὰν δέ· οἷον, ὃ καλοῦσι διάζωμα ἐάν τις εἴπῃ διαζώστραν, ἢ τὸ αἱμωδεῖν ἀμωδεῖν, καὶ τὰ τοιαῦτα.

Πότε ταυτότητι ὀνομάτων χρησόμεθα, καὶ πότε ποικιλίᾳ; ταυτότητι μὲν, ὅταν τοῦ πράγματος ἓν ὄνομα ᾖ τὸ ἐναργέστατον· τότε γὰρ οὐ δεῖ χορηγίαν ζητεῖν τὴν ἀφανίζουσαν τὴν ἐνάργειαν τοῦ πράγματος· ἐὰν δέ τις παραλάβῃ, ἐπίδειξιν μὲν ἄκαιρον ἐποιήσατο, τὴν χρείαν δὲ ἀπολώλεκε τῆς συγγραφῆς· Ὅμηρος, ὡς δὲ χιὼν κατατήκετ' ἐν ἀκροπόλοισιν ὄρεσσιν, ἥν τ' εὖρος κατέτηξεν, ἐπὴν ζέφυρος καταχεύῃ, τηκομένης δ' ἄρα τῆς, ποταμοὶ πλήθουσι ῥέοντες, ὡς τῆς τήκετο καλὰ παρήια δακρυχεούσης· οὔτε τὸ λείβεται, οὔτε τὸ χεῖται, οὔτε τὸ λύεται οὕτως ἁρμόζει ὡς τὸ τήκεται. ὄψις γάρ ἐστι χιόνος ἀναλισκομένης ἡ τηκεδών· ὅταν δὲ πολλὰ ὀνόματα ἔχῃ τις ἰσότιμα, καὶ ὁμοίως ἔχοντα ἐνάργειαν χρήσιμον, ἡ ποικιλία ἁρμόζει· οἷον Ὅμηρος· ὡς δ' ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα δριμύ, τότε προϊεῖσι μογοστόκοι εἰλείθυιαι Ἥρης θυγατέρες πικρὰς ὠδῖνας ἔχουσαι· ἔχομεν ὀξύ, δριμύ, πικρόν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔχει ἄλλο ἰσότιμον, πάλιν τὸ πρῶτον ἐπανέρχεται, ὡς ὀξεῖαι ὀδύναι δῦνον μένος Ἀτρείδαο· καὶ ὁ Θουκυδίδης ἐν τῷ προοιμίῳ· τεκμήριον, σημεῖον, παράδειγμα, μαρτύριον· καὶ ἀεὶ κύκλον ποιεῖται τῶν ὀνομάτων. ἐκ δὲ τεκμηρίων

ρίων, ὧν τὸν μακρότατον σκοποῦντί μοι πιστεῦσαι ξυμβαίνει· καὶ μαρτύριον δέ· δῆλοι γὰρ καθαιρουμένης ἀπὸ Ἀθηναίων· καὶ σημεῖον δὲ ὅτι ταῦτα τῆς Ἑλλάδος ἔτι οὕτω γινόμενα περί τε Λοκροὺς καὶ τοὺς Ὀζόλας, καὶ τοὺς Αἰτωλούς, καὶ Ἀκαρνᾶνας· καὶ παράδειγμα τόδε τοῦ λόγου οὐκ ἐλάχιστόν ἐστι διὰ τὰς μετοικίας ἐς τὰ ἄλλα μὴ ὁμοίως αὐξηθῆναι. Η περιττότης, ἐστὶ διπλῆ, καὶ κατὰ λέξιν καὶ κατὰ γνώμην· ἑκατέρα δὲ διπλῆ, καὶ ἡ κατὰ λέξιν, καὶ ἡ κατὰ γνώμην. καὶ ἡ μὲν κατὰ λέξιν γίνεται διατριβῇ, καὶ πλήθει· ἡ δὲ κατὰ γνώμην, κατὰ ἐπενθυμήσεις καὶ λόγων καθολικῶν τοῖς ἰδίοις συμπλοκήν. διατριβή, ἐστὶ βραχέως διανοήματος ἠθικοῦ ἔκτασις, ἵνα ἐμμείνῃ τὸ ἦθος τοῦ λέγοντος ἐν τῇ γνώμῃ τοῦ ἀκούοντος· οἷον, τὴν μὲν ὕβριν Μειδίου πάντες ἴστε· δείξετε κατ' αὐτοῦ οὕτως· τὴν μὲν ἀσέλγειαν ὦ ἄνδρες δικασταὶ καὶ τὴν ὕβριν, ᾗ πρὸς ἅπαντας ἀεὶ χρῆται Μειδίας, οὐδένα οὐδὲ ὑμῶν οὔτε τῶν ἄλλων πολιτῶν ἀγνοεῖν οἴομαι· καὶ τὸ περὶ τοῦ στεφάνου προοίμιον ὁμοίως ἔχει. πλῆθος δέ, ἐστὶ ποικίλων ὀνομάτων ἰσοτίμων ἐπιχείρησις εἰς κίνησιν ἤθους· οἷον, τοῦ δὲ παρόντος ἀγῶνος ἡ προαίρεσις αὐτή, ἔχθραν μὲν ἐπήρειαν ἔχει, καὶ ὕβριν, καὶ προπηλακισμόν, καὶ λοιδορίαν ὁμοῦ, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα· ὅπου καὶ τὸ πλῆθος ἔδειξεν, εἰπὼν ὁμοῦ. ἡ δὲ ἐπενθύμησις, ἐστὶν ἐνθύμημα ἐπιφερόμενον, ὃ μὴ προστεθὲν μὲν οὐ ποθεῖται· προστεθὲν δέ, τὸ πᾶν ὠφελεῖ. οἱ δὲ καθολικοὶ λόγοι, δῆλον ὅτι ποτέ εἰσι· παραδείγματα δὲ τῶν ἐπενθυμήσεων καὶ τῶν καθολικῶν λόγων παράλλαξ εἰσὶν ἐν Θουκυδίδου ἐπιταφίῳ, ὧν ὁ καιρὸς ὄντος· πρὸς μὲν τὰ σκληρὰ καὶ αὐθάδη διανοήματα ἐπενθυμήσεις παραλαμβάνονται, ἵνα μαλάξωσι τὰ

ἤδη· πρὸς δὲ τὴν πίστιν τῶν ἰδίων λόγων οἱ κοινοὶ λόγοι καὶ καθολικοί· ἀμφοτέρων δ' ἦν ἐν τῷ ἐπιταφίῳ χρεία. καὶ γὰρ αὐθαδὲς ἐστὶ καὶ ἄπιστον τὸ λέγειν, οὐκ ἔδει γενέσθαι ἐπιτάφιον τῶν πάλαι οὕτω δοκιμασάντων. πρὸς μὲν γὰρ τὸ αὔθαδες αἱ ἐπενθυμήσεις, πρὸς δὲ τὸ ἄπιστον, οἱ καθολικοὶ λόγοι. τῶν δὲ αὐθαδῶν καὶ τολμηρῶν διανοημάτων θεραπεῖαι καὶ παραμυθίαι δύο, ἢ βραχεῖα προσθήκη, ἢ ὁμολογία τοῦ τολμήματος. βραχεῖα μὲν οὖν προσθήκη οὕτως, ὁ μὲν οὖν παρὼν καιρὸς ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι μονονουχὶ λέγει, φωνὴν ἀφιείς, ὅτι τῶν πραγμάτων ὑμῖν ἐκείνων αὐτοῖς ἀντιληπτέον ἐστί· καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ, ὥσπερ ἑωλοκρασίαν τινά μου τῆς ἑαυτοῦ πονηρίας κατασκεδάσας· καὶ πλάτων· οἷον ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀποκλύσασθαι ποτίμῳ λόγῳ, αὐθάδης δὴ τοῦτο. τίς οὖν ἡ βραχεῖα προσθήκη; οἷον ἁλμυρὰν ἀκοήν· ὁμολογία δὲ τοῦ τολμήματος, ὡς ἐν τῷ κατὰ ἀριστοκράτους, καὶ γὰρ εἰ φορτικὸς ὁ λόγος εἶναι δοκεῖ, ὅμως ἐρῶ· ἀπεκτείνατε αὐτὸν, ἵνα τοῖς ἀσεβέσιν ἐν ᾅδου δῆτα τοῦτον τὸν νόμον. πότε παράλειψις καὶ ἀποσιώπησις γίνεται; ὅταν βουληθῶμεν τὴν ὑπόνοιαν μείζονα καταστῆσαι τοῦ πράγματος ἐν τῇ γνώμῃ τῶν ἀκουόντων, ἢ λέγομεν· οἷον, λάβωμεν πρῶτον ἐκ τοῦ λόγου παράδειγμα, πῶς ὄντος κέχρηται τῷ πατρί, λέγω ἴσως ἢ ἂν εἶπεν ἢ οὐκ ἐπείσθη· ἡ δὲ ἀποσιώπησις μείζονα τὴν ὑπόνοιαν πεποίηκεν, ὡς ἐπιβουλεύων τῷ πατρί. δημοσθένης δὲ τῇ ἀποσιωπήσει τῇ τελείᾳ οὕτως κέχρηται ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου· ἀλλ' ἐμοὶ μὲν, ὃν βούλομαι δὲ δυσχερὲς εἰπεῖν οὐδὲν, ἀρχόμενος τοῦ λόγου. ἐν προσποιήσει δὲ παραλείψεως ἡ μνήμη τῶν πραγμάτων κατὰ ἑξῆς τρόπον γίνεται· ἤτοι ὅταν μικρὰ μὲν ᾖ τὰ πράγματα, χρήσιμα δὲ τῷ λέγοντι· ἢ ὅταν ᾖ γνώριμα, διὰ μὲν τὸ γνώριμα

εἶναι,

εἶναι, φησὶ παραλιπεῖν· διὰ δὲ τὸ χρήσιμα εἶναι, λέγει αὐτά· ἢ ὅταν ἐπαχθῆ ᾖ, χρήσιμα δὲ τῷ λέγοντι, διὰ μὲν τὸ ἐπαχθῆ εἶναι, φησὶ παραλιπεῖν· διὰ δὲ τὸ χρήσιμα εἶναι, λέγει αὐτά. παραδείγματα τούτων, τῶν μὲν μικρῶν ἐν τῷ κατὰ Μειδίου· ὅσα μὲν οὖν ἢ τοὺς χορευτὰς κωλύων ἀφεθῆναι τῆς στρατείας ἠνώχλησεν, ἢ προβαλλόμενος καὶ κελεύων ἑαυτὸν εἰς Διονύσια χειροτονεῖν ἐπιμελητήν, ἢ τὰ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα, ἐάσω· εἶτα τὴν αἰτίαν ἐπιφέρει τοῦ προσποιεῖσθαι παραλιπεῖν· οὐ γὰρ ἀγνοῶ ὅτι τῷ μὲν ἐπηρεαζομένῳ τὴν αὐτὴν τούτων ἕκαστον ὀργὴν ἥνπερ ἄλλοτιοῦν τῶν δεινοτάτων παρίστησιν, ὑμῖν δὲ τοῖς ἔξω τοῦ πράγματος οὖσιν οὐκ ἂν ἴσως ἄξια αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἀγῶνος φανείη. τῶν δὲ γνωρίμων, ἐν τῷ περὶ ἀτελείας· ἐγὼ δ' ὅτι μὲν τινῶν κατηγοροῦντα πάντας ἀφαιρεῖσθαι τὴν δωρεάν, τῶν ἀδίκων ἐστίν, ἐάσω· εἶτα τὴν αἰτίαν ἐπιφέρει τοῦ προσποιεῖσθαι παραλιπεῖν· καὶ γὰρ εἴρηται τρόπον τινά, καὶ ὑφ' ὑμῶν ἴσως διαγινώσκεται· τῶν δὲ ἐπαχθῶν παράδειγμα ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου· ἐγὼ μὲν τοῖς ἰδίοις εἰ μὴ πάντες ἴσασιν ὅτι κοινὸς καὶ φιλάνθρωπος, πᾶσι τοῖς δεομένοις ἐπαρκῶν, σιωπῶ, καὶ οὐδὲν εἴποιμι περὶ αὐτοῦ, οὔτε εἴ τινας ἐκ πολεμίων ἐλυσάμην, οὔτε εἴ τισι θυγατέρας ἀποροῦσι συνεξέδωκα· εἶτα τὴν αἰτίαν τοῦ παραλιπεῖν ἐπιφέρει· ἐγὼ νομίζω τὸν μὲν εὖ παθόντα δεῖν μεμνῆσθαι παρὰ πάντα τὸν χρόνον, τὸν δὲ εὖ ποιήσαντα, εὐθὺς ἐπιλελῆσθαι, εἰ δεῖ τὸν μὲν χρηστοῦ, τὸν δὲ μὴ μικροψύχου ποιεῖν ἔργον ἀνθρώπου· τὸ δὲ τὰς ἰδίας εὐεργεσίας ἀναμιμνήσκειν, μικροῦ δεῖν ὅμοιόν ἐστι τῷ ὀνειδίζειν. τὸ περιπλέκειν διαβάλλεται μὲν ὡς κακία τοῦ λέγειν· εἰ δὲ ἐν καιρῷ γίνοιτο, ζηλωτὸν ἂν σχῆμα εὑρεθείη. καιρὸς οὖν τῆς περιπλοκῆς τῶν λόγων τριπλοῦς. περιπλέκομεν γὰρ ἤτοι ὅταν αἰσχρὰ ᾖ τὰ λεγόμενα.

λεγόμενα· φυλαττόμενοι γὰρ τὴν ἀπρέπειαν τοῦ λόγου, αὐτῷ τῷ περιπλέκειν δηλοῦμεν ἃ θέλομεν εὐπρεπῶς, καὶ πικρότερον τὸν λόγον ποιοῦμεθα· ἢ ὅταν λυπηρὰ ᾖ τοῖς ἀκούουσιν· ἢ ὅταν ἐπαχθῆ τοῖς λέγουσι. παραδείγματα τῶν μὲν αἰσχρῶν, ἐν τῷ κατὰ τιμάρχου φησὶν αἰσχίνης· εἰδὼς δὲ αὐτὸν ἔνοχον ὄντα· θέλει μὲν εἰπεῖν τῇ πορνείᾳ, φυλαττόμενος δὲ τὸ αἰσχρὸν, περιπλέκει, λέγων, οἷς ὀλίγῳ πρότερον ἠκούσατε ἀναγινώσκοντος τοῦ γραμματέως· τῶν δὲ λυπηρῶν ὁ δημοσθένης, ὃς ἐν τοῖς φιλιππικοῖς φησί· ὁ μὲν οὖν παρὼν καιρὸς μονονουχὶ λέγει, φωνὴν ἀφιεὶς, ὅτι τῶν πραγμάτων ἡμῖν ἐκείνων αὐτοῖς ἀντιληπτέον ἐστί· καὶ ἐπειδὴ λυπηρὸν ἐστι τὸ λέγειν, ἵνα δὲ μὴ ἀπολέσητε τὰ πράγματα, περιέπλεξεν, εἴπερ ὑπὲρ σωτηρίας ὑμῶν αὐτῶν φροντίζετε· καὶ πάλιν περὶ πόδας ἔνεστί γε περιπλοκὴ μετὰ συλλήψεως· ἡμεῖς δὲ, ὑπακούεται ἀμελοῦμεν· ἀλλὰ τοῦτο λυπηρὸν ἐστι τοῖς ἀθηναίοις, πῶς οὖν περιέπλεξεν; οὐκ οἶδα ὅντινά μοι δοκοῦμεν ἔχειν τρόπον πρὸς αὐτά. τῶν δὲ ἐπαχθῶν παράδειγμα ἐν τῷ κατὰ μειδίου· φησὶ γὰρ ὁ δημοσθένης, πρῶτον μὲν ὅτι ἐθελοντὴς χορηγεῖν ὑπέστην, ὅπερ ἐστὶ φιλοτιμίας· εἶτα δὲ κληρουμένων πάντων, πρῶτον αἱρεῖσθαι τὸν αὐλητὴν ἔλαχον, ὅπερ ἐστὶ εὐτυχίας· ἐπάγει γοῦν λέγων· ὑμεῖς μὲν οὖν, ὡς εἰκὸς, ἀμφότερα ἀπεδέξασθε, τήν τε φιλοτιμίαν τὴν ἐμήν, καὶ ἐπειδὴ ἐπαχθές ἐστι τὸ λέγειν, καὶ τὴν εὐτυχίαν, περιέπλεξε, καὶ τὸ συμβὰν ἀπὸ τῆς τύχης. ὅτι δὲ τὸ ὄνομα τοῦ σχήματος τοῦτό ἐστιν ἡ περιπλοκή, αἰσχίνης φησὶν ἐν τῷ κατὰ τιμάρχου οὕτως· φανήσεται οὖν οὐ μόνον ἑταιρηκώς, ἀλλὰ (μὰ τὸν Διόνυσον οὐκ οἶδα ὅπως δεῖ περιπλέκειν ὅλην τὴν ἡμέραν) καὶ πεπορνευμένος· ὃς διὰ ὅλου τοῦ λόγου περιπλέξας διὰ τὸ αἰσχρὰ εἶναι τὰ ῥήματα, ὕστερον τέλει δὲ νικηθείς.

νικηθεὶς, εἶπεν ὑπὸ τῆς χολῆς, καὶ πεπορνευμένος.
Ἐπανάληψις γίνεται κατὰ τρόπους τρεῖς, ὑπὲρ πράγματος δι-
δασκαλίας, ὑπὲρ προσώπου συστάσεως ἢ διαβολῆς, καὶ ἤθους βεβαι-
ώσεως. ὑπὲρ πράγματος διδασκαλίας, ὡς παρ' ὁμήρῳ· ἀλλ' ὁ ὀδυσ. 3.
μὲν αἰθίοπας μετεκίαθε τηλόθ' ἐόντας, Αἰθίοπας, τοὶ δι-
χθὰ δεδαίαται ἔσχατοι ἀνδρῶν, ἐπανέλαβε τὸ ὄνομα, ἵνα δείξῃ
δύο γένη αἰθιόπων. ὑπὲρ προσώπου συστάσεως, Νιρεὺς δ' αὖ σύ- ἰλιάδ. 25.
μηθεν ἄγε τρεῖς νῆας ἐίσας· Νιρεὺς ἀγλαΐης θ' υἱὸς χαροποιό τ'
ἄνακτος· Νιρεύς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ ἴλιον ἦλθεν· ἐπανέλα-
βεν ἵνα κοσμήσῃ τὸ πρόσωπον. ὑπὲρ διαβολῆς δέ· ἄρες ἄρες βρο- ἰλιάδ. 48.
τολοιγὲ, μιαιφόνε, τειχεσιπλῆτα· ἐπανέλαβεν ἵνα τὸ πρόσωπον
διαβάλλῃ. ὑπὲρ ἤθους δὲ βεβαιώσεως· τοῦ δ' ἐγὼ ἀντίος εἶμι καὶ
εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν, εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικε, μένος δ' αἴθωνι σιδή-
ρῳ· ἐπανέλαβεν, ἵνα τὸ ἀνδρεῖον βεβαιώσῃ. παρὰ δὲ τοῖς πεζοῖς,
ὑπὲρ μὲν πράγματος διδασκαλίας, ξενοφῶν ἐν ἀπομνημο-
νεύμασιν· ἀδικεῖ σωκράτης, οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νο-
μίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους
διαφθείρων· καὶ δημοσθένης ἐν φιλιππικοῖς, πάντες ὅσοι πώ-
ποτε ἐκπεπλεύκασι στρατηγοὶ παρ' ἡμῶν, ἢ ἐγὼ πάσχειν ὁτιοῦν
ἕτοιμός εἰμι, παρὰ τούτων τῶν τὰς νήσους οἰκούντων χρήματα λαμ-
βάνουσι· λαμβάνουσι δὲ οἱ μὲν πλείονας ἔχοντες ναῦς, πλείο-
να· ὑπὲρ δὲ προσώπου συστάσεως, ὡς ξενοφῶν, πολλάκις κῦρον ἐπα-
ναλαμβάνων· ὑπὲρ δὲ διαβολῆς, ὡς ὁ δημοσθένης· ἀλλ' ἀνδρο-
17. τίων ἡμῖν πομπείων ἐπισκευαστής· ἀνδροτίων, ὦ γῆ καὶ θεοί·
καὶ ἀλλαχοῦ· ὑμεῖς δὲ χαρίδημον, εἰ χρὴ φράζειν, βουλεύεσθε,
χαρίδημον, οἴμοι. ὑπὲρ ἤθους βεβαιώσεως, ἔστιν ὑμῖν ὦ ἀθηναῖοι δημοσθέ-
χρήματα, ἔστιν ὅσα οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων στρατιωτικά· νης. 7.

καὶ πάλιν ἐν τῷ κατὰ Μειδίου, ἀλλ' ἵππον; ἵππον οὐκ ἐτόλμησεν ὁ καταράτος οὑτοσὶ πρίασθαι· καὶ προδότης, φονεὺς μὲν τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφοῦ, φονεὺς δὲ τοῦ καθήραντος. τὸ κατὰ πεῦσιν σχῆμα ἀναντίρρητόν ἐστι· γίνεται δὲ ἢ περὶ τῶν φύσει ὁμολογουμένων· οἷον, ἆρ' οὐκ ἔστιν νῦν ἡμέρα; ἢ περὶ τῶν τῷ λόγῳ προαποδεδειγμένων· οἷον, εὑρέθης τῶν τῆς οἰκίας διορωρυγμένου τὸν τοῖχον ὑφαιρούμενος τὸ ἱμάτιον, ἆρ' οὐκ εἶ κλέπτης; καὶ δὲ τὰ τῷ λόγῳ προαποδεδειγμένα ἴσα τοῖς φύσει ὁμολογουμένοις τῇ δυνάμει ἐστίν· ἀναντίρρητον δὲ ὂν τὸ σχῆμα, τρεῖς ἔχει μορφάς, ἢ πρὸς τοὺς ἀκούοντας, ἢ πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὸν τοῦ ῥήτορος. ἡ πρὸς τοὺς ἀκούοντας πεῦσις ἐλεγκτική· οἷον, πότε οὖν ὦ Ἀθηναῖοι, πότε ἃ χρὴ πράξετε; ἐπειδὰν τί γένηται; ἡ πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας ἀνατρεπτική· οἷον, τὸ λαβεῖν οὖν τὰ διδόμενα ὁμολογῶν ἔννομον εἶναι, τὸ χάριν τούτων ἀποδοῦναι, παρανόμων γράφῃ; ἡ αὐτοῦ πρὸς ἑαυτὸν τοῦ ῥήτορος πεῦσις διπλῆ, ἀκοῆς ἐπιστροφὴν ἔχει καὶ πίστωσιν καὶ πρόληψιν τῆς ὑπονοίας λύσιν. ὅταν γὰρ αὐτὸς ἑαυτὸν πυνθάνηται ὁ ῥήτωρ, ἅμα καὶ ἐπιστρέφει τοὺς ἀκούοντας καὶ τὴν πίστιν προκατέλαβε. πιστεύει γὰρ ἕκαστος τῶν ἀκουόντων, ἐννοῶν ὅτι οὐκ ἂν ἠρώτησεν ἑαυτὸν ὁ ῥήτωρ, εἰ μὴ ἐπίστευεν ἀποδείξειν, καὶ εἴ τινα ἔχειν ὑπόνοιαν ὁ ἀκροατὴς θεραπεύεται· ὥσπερ τῆς ταύτης τῆς ἐρωτήσεως· ἔστιν ὑμῖν πρός τινα, ὃν μὲν ἂν ἤδη ζητῆτε, οὐχ εὑρήσετε· ἐὰν δὲ περιμείνητε, εὑρήσετε· ἔτι τῶν φέρει, τίς οὖν ἐστιν οὗτος; ὁ νῦν μὲν οὐκ ὤν, αὔριον δὲ γενησόμενος· αἰνίγματι γὰρ ὅμοιον ὃ τὸ ἐγὼ φράσω. τὸ ἀσύνδετον σχῆμα, καὶ τὸ μετὰ τῶν συνδέσμων λεγόμενον, δοκεῖ τὸ μὲν διῃρῆσθαι, τὸ δὲ λελύσθαι, ταυτὸ δὲ ἀμφότερα δηλοῖ καὶ ἐργάζεται, καὶ μέγεθος ὁμοίως καὶ

πλῆθος

πλῆθος, ὅταν ἑκατέρου καιρὸς ᾖ. ταυτὸν δὲ ἐργαζόμενα, οὐχ ὁμοίως ἐργάζεται, ἀλλὰ τὸ μὲν μετὰ συνδέσμων πραγματικὸν, πλῆθος ἢ μέγεθος· οἷον, Ὄλυνθον μὲν δὴ καὶ Μεθώνην καὶ Ἀπολλωνίαν καὶ δύο καὶ τριάκοντα πόλεις ἐπὶ Θρᾴκης ἐῶ· τὸ δὲ ἄνευ συνδέσμων λεγόμενον, ἠθικόν ἐστι· καὶ πάλιν ἡνίκα Πύδνα, Μεθώνη, Ποτίδαια, Παγασαὶ, τἄλλα, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον λέγων διατρίβω, πολιορκούμενα ἀπηγγέλλετο. τὸ μὲν ἀρχῇ τι λέγειν τῶν κεφαλαίων, περὶ ὧν τις μέλλει κατασκευάζειν ἢ διδάσκειν, οἱ τεχνικοὶ καλοῦσι προέκθεσιν· τὸ δὲ ἐπὶ τέλους ἀναμιμνήσκειν τὰ ἀποδεδειγμένα ἢ λελεγμένα, οἱ τεχνικοὶ καλοῦσιν ἀνακεφαλαίωσιν· οἱ δὲ παλαιοὶ, τὴν μὲν προέκθεσιν καλοῦσιν ὑπόσχεσιν, τὴν δὲ ἀνακεφαλαίωσιν, καλοῦσιν ἐπάνοδον, ὡς Δημοσθένης δηλοῖ, λέγων οὕτως· δίκαιόν ἐστιν ἐμὲ τρία ἡμῖν ὑπεσχημένον ἀποδείξειν, ἓν μὲν, ὡς παρὰ τοὺς νόμους· καὶ τὸ ἕτερον οὕτως· ἐπάνειμι δὴ πάλιν ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις, ὡς τὰ τούτων ἀδικήματα καὶ δωροδοκήματα τῶν νῦν πραγμάτων· καὶ Πλάτων, ἐν ἀρχῇ, φησὶ, προοίμια καὶ διηγήσεις, εἶτα πίστεις. τὸ δὲ δὴ τέλος τῶν λόγων ἔοικε πᾶσιν εἶναι κοινῇ συνδεδογμένον· οὗ τινὲς μὲν ἐπάνοδον ὄνομα τίθενται, τινὲς δὲ ἄλλο τι, καὶ ἄξιον ζητῆσαι τί ἐστι τὸ ἄλλο τι. συλλογίσασθαι δὴ βούλομαι Δημοσθένει τὰ κατηγορημένα. τὰ ἴσα σχήματα ταυτὰ ὄντα, ποτὲ μέν ἐστιν ἀγωνιστικὰ, ποτὲ δὲ ἐπιδεικτικὰ, ποτὲ δὲ σοφιστικά· ἀγωνιστικὰ μέν ἐστιν ὅταν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων συνδραμῇ ἔξωθεν πάρεργον, ὅτε καὶ χωρὶς τῶν ὀνομάτων ἕκαστον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ πρᾶγμα μηνύει καὶ λεχθὲν λανθάνει· πολλάκις δὲ ἀναγινωσκόμενον εὑρίσκεται· οἷον, νῦν δ' ἄγε νῆα μέλαιναν ἐρύσσομεν εἰς ἅλα δῖαν, ἐς δ' ἐρέτας ἐπιτηδὲς ἀγείρομεν,

ἐς δὲ ἑκατόμβην θείομεν· ἐν δ᾽ αὐτὴν χρυσηΐδα καλλιπάρῃον βήσομεν· τέσσαρα ἴσα, ἐρύσσομεν, ἀγείρομεν, θείομεν, βήσομεν· καὶ θουκυδίδης, αἴτιον ἦν οὐχ ἡ ὀλιγανδρία ὅσον ἡ ἀχρηματία. τῆς γὰρ τροφῆς ἀπορίᾳ τόν τε στρατὸν ἐλάσσω ἤγαγον· καὶ δημοσθένης, ἂν τοίνυν ἐξελέγξω σαφῶς αἰσχίνην τουτονὶ καὶ μηδὲν ἀληθὲς ἐπηγγελκότα, καὶ κεκωλυκότα ἐμοῦ τὸν δῆμον ἀκοῦσαι τἀληθῆ, καὶ ἀνηλωκότα τοῦ χρόνου, ἐκ πάντων τούτων δῶρα καὶ μισθοὺς εἰληφότα. ἐπιδεικτικὰ δέ εἰσιν, ὅταν τὰ ἀγωνιστικὰ πολλὰ γένηται ἐκ τῶν ἐπιτηδευθῇ εἴδη μόνως εἰς ἡδονὴν ἀκοῆς σώφρονα, ὥσπερ τὰ παρὰ ἰσοκράτει ἴσα, τὰ ἐν ταῖς παραινέσεσι μάλιστα. σοφιστικὰ δέ ἐστιν (ἃ νῦν μὲν ἐπαινεῖται, ὑπὸ δὲ τῶν παλαιῶν κωμῳδεῖται) ὅσα αἰσχρῶς καὶ κενῶς κολακεύει τὴν ἀκοήν, ἃ πλάτων διαβάλλει· ὦ λῷστε πῶλε, ἵνα προσείπω σε κατὰ σέ· καὶ, παυσανίου δὲ παυσαμένου. διδάσκουσι γάρ με ἴσα λέγειν οὑτωσὶ οἱ σοφοί· δημοσθένης δὲ καὶ ὅμηρος καὶ τὰ τοιαῦτα ἐποίησαν ἀγωνιστικά, πρόδηλος θεὸς ἡγεμονεύειν· ὄνομα καὶ ἀρετή. καὶ ἔρρωσθαι πολλὰ φράσας τῷ σοφῷ σοφοκλεῖ. οἱ νῦν οἴονται τὸ ὑπερβατὸν πλοκὴν εἶναι ἑρμηνείας καὶ περίοδον κεκαλλωπισμένην· οὐκ ἴσασι δὲ τί ἐστιν ὑπερβατόν. τὸ γὰρ ὑπερβατὸν οὐ μόνον οὐκ ἔστι καλὸν σχῆμα, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον. γίνεται δὲ ὅταν τὴν αἰτίαν τοῦ λεγομένου, ἣν μέλλει ποθεῖν ὁ ἀκροατής, μέσην ὁ λέγων τάξῃ· καὶ οὕτως γίνεται σαφηνείας ὄργανον τὸ ὑπερβατόν· οἷον, ὦ φίλοι, οὐ γάρ τ᾽ ἴδμεν ὅπη ζόφος, οὐδ᾽ ὅπη ἠώς, οὐδ᾽ ὅπη ἠέλιος φαεσίμβροτος εἶσ᾽ ὑπὸ γαῖαν οὐδ᾽ ὅπη ἀνεῖται· ἀλλὰ φρασώμεθα θᾶσσον· εἰ γὰρ εἰρήκει, ὦ φίλοι φρασώμεθα θᾶσσον, ἐτάραξεν ἂν αὐτούς, καὶ ἐποίησε, τί γέγονεν ἐρωτῆσαι· διὰ τοῦτο, διὰ μέσου τὰς αἰτίας τοῦ φράζεσθαι

θᾶσσον

θᾶσσον ἔταξε· καὶ ὁ θουκυδίδης, οἱ δὲ ἀθηναῖοι ἐφοβήθησαν μὴ πολέμιαι ὦσιν αἱ νῆες. διατί ὁ θουκυδίδης ἔταξε διὰ μέσου τὴν αἰτίαν τοῦ φόβου; ἦν γὰρ νύξ. διὰ τοῦτο καὶ ὁ τὴν αἰτίαν σημαίνων σύνδεσμος προηγεῖται, ὁ γάρ. μακρὸν δὲ γίνεται ὑπερβατὸν, ὁπόταν ἡ αἰτία ἑτέρας αἰτίας χρείαν ἔχῃ· οἷον, ἐπειδὴ δὲ ὅτι ἀθηναίων τύραννοι, καὶ οἱ ἐκ τῆς ἄλλης ἑλλάδος ἐπὶ πολὺ καὶ πρὶν τυραννευθείσης, οἱ πλεῖστοι καὶ τελευταῖοι πλὴν τῶν ἐν σικελίᾳ, ὑπὸ λακεδαιμονίων κατελύθησαν. πῶς ὦ θουκυδίδη; ἡ γὰρ λακεδαίμων μετὰ τὴν κτίσιν τῶν νῦν ἐνοικούντων ἐν αὐτῇ δωριέων, ἐπὶ πλεῖστον χρόνον στασιάσασα, ὅμως ἐκ παλαιοτάτου καὶ εὐνομήθη καὶ ἀεὶ ἀτυράννευτος ἦν; αἰτίαν τῆς αἰτίας ἀποδίδωσιν· ἔτη γάρ ἐστι μάλιστα τετρακόσια, ἃ λακεδαιμόνιοι τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ χρῶνται· καὶ δι' αὐτὸ δυνάμενοι καὶ τὰ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι καθιστᾶσιν· εἶτα ἐπανέρχεται ἐπὶ τὴν ἀρχήν· μετὰ δὲ τὴν τῶν τυράννων κατάλυσιν. τὸ δὲ παρ' ὁμήρῳ, αὐτὰρ ἐπεὶ διά τε σκόλοπας καὶ τάφρον ἔβησαν φεύγοντες, οὐκ ἔστιν (ὡς δοκεῖ τισὶν) ὑπερβατόν· οὐδεμία γὰρ αἰτία μέση κεῖται· ἀλλ' ὡς ἐγένετο ἡ δυσκολία τῆς ὁδοῦ διὰ σκολόπων καὶ τάφρου, εἶτα ὁμαλὴ ἔξοδος ἐν τῇ φυγῇ, οὕτω καὶ ἡ ἑρμηνεία ἔχει, τὸ πάθος τῶν φευγόντων τῆς λέξεως μιμουμένης. τὸ ἀντίθετον σχῆμα ἀναντίρρητόν ἐστι· γίνεται γὰρ διὰ τῶν ὁμολογουμένων· ἔστι δὲ διανοήματι διανόημα ἀντικείμενον. ἁπλούστατον δὲ ὂν, ἰσχυρόν ἐστιν· οἷον, ἐδίδασκες γράμματα, ἐγὼ δὲ ἐφοίτων· ἐτέλεις, ἐγὼ δὲ ἐτελούμην· ἐτριταγωνίστεις, ἐγὼ δὲ ἐθεώρουν· ἐγραμμάτευες, ἐγὼ δὲ ἐκκλησίαζον· ἐξέπιπτες, ἐγὼ δὲ ἐσύριττον. τοῦτο δὲ τὸ ἀντίθετον ὁ δημοσθένης ἐποίησε κακοήθως, τὸ μὲν πρᾶγμα ἀληθὲς λαμβάνων, τὸ δὲ ἀντικείμενον ψευδές ὄν· ὡς

ἐν τῷ περὶ τῆς παραπρεσβείας εἰσάγει συμπόσιον Φιλίππου καὶ τῶν ὀλύμπια νενικηκότων, καὶ διάλογον σατύρου, τοῦ κωμικοῦ ὑποκριτοῦ· οὕτω δὲ ψυχαγωγεῖ τοὺς ἀκούοντας, ὥσπερ οἴεσθαι ἐν συμποσίῳ εἶναι· εἶτα ἀντιτίθησι συμπόσιον ἕτερον ὡς γινόμενον αἰσχίνῃ, ψευδόμενος, μηδέποτε γενόμενον, ἵνα ἐψυχαγωγημένοι διὰ τῶν προτέρων λόγων οἱ δικασταὶ, πιστεύωσι καὶ τοῖς ἐπιφερομένοις ὡς ὁμοίως ἀληθέσι. τοῦτο κακόηθες ἀντίθετον. πάρισον σχῆμα, ἔστι τε καὶ λέγεται, ὅταν τὸ αὐτὸ ὄνομα ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε προσλαβὸν συλλαβὴν, διαφόρους διανοίας ἔχῃ· παρὰ μὲν ἰσοκράτει οὕτως· ἐὰν ᾖς φιλομαθὴς, ἔσῃ πολυμαθής. τὸ γὰρ μανθάνειν ἐν ἀμφοτέροις ἐστὶν, ἀλλ' ὅπου μὲν τὸ πολὺ πρόσκειται, καὶ σημαίνει τὸν πολλὰ εἰδότα· ὅπου δὲ τὸ φίλον πρόσκειται, καὶ ἔστιν ὁ ἡδέως μανθάνων· καὶ παρὰ τῷ θουκυδίδῃ, καὶ προεπιβουλεύειν αὐτοῖς μᾶλλον ἢ ἀντεπιβουλεύειν. τὸ γὰρ ἐπιβουλεύειν ἐν ἀμφοτέροις ἐστὶν, ἀλλ' ὅπου μὲν πρόσκειται τὸ πρὸ, καὶ σημαίνει τὸ φθάνειν ἐπιβουλεύοντα· ὅπου δὲ ἀντὶ πρόθεσις, καὶ δηλοῖ τὸ ἀμύνασθαι δεύτερον. πότε ῥήτωρ προσποιήσεται σχεδιάζειν; τριῶν οὐσῶν ἰδεῶν ῥητορικῆς, ἐν τῇ συμβουλευτικῇ μάλιστα δεῖ καὶ ὁμολογεῖν ὅτι ἐβουλεύσατο. οὐ γὰρ ἀνέχεται ὁ συμβουλευόμενος τὰ ἐπιόντα λέγοντος τοῦ συμβουλεύοντος· τοὐναντίον δὲ, χρὴ ἐσκέφθαι ὁμολογεῖν καὶ πεφροντικέναι· ὡς ὁ δημοσθένης, ἀλλ', ὡς ἔοικεν, ὁ καιρὸς ἐκεῖνος οὐ μόνον εὔνουν ὑμῖν καὶ πλούσιον ἄνδρα ἐκάλει, ἀλλὰ καὶ παρηκολουθηκότα ἐξ ἀρχῆς τοῖς πράγμασι μάλιστα. τοῦτο γὰρ δεῖ προσεῖναι τῷ συμβούλῳ, ἐμπειρίαν πραγμάτων· ἐν δὲ τῇ δικανικῇ κἂν ἐσκεμμένος ἥκῃς, προσποιοῦ αὐτόθεν λέγειν, ὅπερ ποιοῦσι πάντες οἱ παλαιοί· γράψαντες γὰρ, πάντες ὑποκρίνονται σχεδιάζειν

διάξειν. διὰ τί; ὅτι ὁ δικαστὴς ὑποπτεύει τὸν ῥήτορα, καὶ δέδοικε μὴ ἐξαπατηθῇ τῇ δυνάμει τῆς ῥητορικῆς. αὐτὸ τοίνυν τοῦτό ἐστι τεχνίτου ῥήτορος, τὸ δοκεῖν αὐτόθεν λέγειν, ἵνα καὶ οὕτως ὁ δικαστὴς ταραχθῇ· καὶ προοίμια ὡς αὐτόθεν εὑρίσκοντες λέγουσι, πάλαι σκεψάμενοι, καὶ κεφάλαια ὡς μεταξὺ ἀναμνησθέντες, κατὰ πάσας τὰς δίκας. ἐν δέ γε ἐγκωμιαστικῇ ἰδέᾳ, οὐ κωλύει ἀμφοτέροις χρῆσθαί ποτε, καὶ ὁμολογίᾳ γραφῆς, καὶ προσποιήσει χρείας. πότε ῥήτωρ αὐξήσει χρήσεται ἐν δίκαις; εἶτα πότε ταῖς ἀποδείξεσι; Δύο δὴ καιροὶ τῆς χρήσεως καὶ μέθοδοι, ὅταν τὸ πρᾶγμα ἀμελῆται, ἢ τὸ πρόσωπον τὸ κρινόμενον ἔνδοξον ᾖ. ταύτῃ τῇ τέχνῃ χρῆται Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Τιμάρχου, καὶ ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος. ἐν μὲν γὰρ τῷ κατὰ Τιμάρχου καὶ τὸ πρᾶγμα ἀμελεῖται. λοιδορία γὰρ δοκεῖ ἡ ἑταίρησις εἶναι, καὶ σκῶμμα ταπεινότερον, καὶ τὸ πρόσωπον τὸ κρινόμενον ἔνδοξόν ἐστιν. ὁ γὰρ Τίμαρχος τιμᾶται καὶ λελειτούργηκε, καὶ ἀρχὰς ἦρξε, καὶ ἔστι περὶ μέσην ἡλικίαν· καὶ ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος ἡ τῶν παρανόμων γραφὴ ἀμελεῖται διὰ τὰς συμφορὰς τῆς πόλεως, τό, τε πρόσωπον τιμᾶται Δημοσθένους, καὶ ἀξίωμα ἔχει· διὰ τοῦτο πρότερον αὔξει, εἶτα τότε ἀποδείκνυσιν, ἵνα ἐπιστρέψῃ, καὶ ἀναγκάσῃ προσέχειν τοὺς δικαστάς, καὶ μήτε τιμῇ τοῦ προσώπου, μήτε καταφρονήσει τοῦ πράγματος μὴ θέλωσιν ἀκούειν. αὕτη ἡ αἰτία τοῦ καὶ τῇ τάξει ἐν ἀμφοτέροις τοῖς βιβλίοις τὰ περὶ τῶν πολιτειῶν διεξελθεῖν. πότε ῥήτωρ ψεύσεται, συνειδότων τῶν ἀκροατῶν ὅτι ψεύδεται; ὅταν τὸ ψεῦδος συμφέρῃ τοῖς ἀκούουσι. διὰ γὰρ τὸ οἰκεῖον λυσιτελὲς οὐκ ἐλέγχουσι τὸν ῥήτορα· οὕτω Δημοσθένης ἐψεύσατο ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου. Αἰσχίνου γὰρ λέγοντος, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὲρ

τὸν

τὸν αὐτὸν καιρὸν πρέσβεις πρὸς φίλιππον ἔπεμψαν περὶ εἰρήνης, καὶ πρὸς τοὺς συμμάχους περὶ συμμαχίας κατὰ φιλίππου, καὶ τοῦτο πεποιηκότων ἀθηναίων, φησὶν ὅτι καὶ διαβάλλει τὰ μέγιστα τὴν πόλιν ἐν οἷς ψεύδεται· εἰ γὰρ ὑμεῖς ἅμα τοὺς μὲν ἕλληνας εἰς πόλεμον παρακαλεῖτε, αὐτοὶ δὲ περὶ εἰρήνης πρὸς φίλιππον πρέσβεις ἐπέμπετε, εὐρυβάτου πρᾶγμα, οὐ πόλεως ἔργον, οὐδὲ χρηστῶν ἀνδρῶν διεπράττεσθε. οὐδέποτε τῶν πράγματος ὀμεῖται· οἷον, ἐποίησεν ὄντος φόνον, ἢ προδοσίαν, ἢ τόδε τι· ἀλλὰ τῶν ἤδη βεβαιώσει· ὡς ὁ δημοσθένης, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, δι' ἀμφότερα ὦ ἀθηναῖοι νὴ τοὺς θεούς· κἀμὲ νομίζοντες δεινὰ πεπονθέναι· καὶ πάλιν, πολλὰς δεήσεις, καὶ νὴ δία ἀπειλὰς ὑπομείνας. ἐκ τούτου δηλοῦται ὅτι ῥήτωρ πραγματικὸν ὅρκον οὐκ ὄμνυσιν, ἀλλ' ἠθικόν· πρῶτος δὲ ὅρκον ἠθικὸν ὅμηρος ὤμοσεν· εἶτα πλάτων ἐμιμήσατο· εἶτα δημοσθένης ἐκληρονόμησε πάντων. ἠθικὸν δ' ἕκαστος ὀμόσας, καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος τοῦ ἤθους ἰδέᾳ ἐχρήσατο. ὅμηρος μὲν τραγικόν· οὐ μὰ ζῆν' ἀγέλαε, καὶ ἄλγεα πατρὸς ἐμεῖο· τὰς συμφορὰς τοῦ πατρὸς, ὅρκον ἐποιήσατο. πλάτων δὲ ἠθικὸν μὲν ὁμοίως, ἠθικὸν δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἤθους· οὐ μὰ τὸν ζῆν' ὦ καλλίκλεις. δημοσθένης δὲ ἠθικὸν πολιτικόν· οὐ μὰ τοὺς ἐν σαλαμῖνι παραταξαμένους, καὶ τοὺς ἐν μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας. πότε ἐν τοῖς προβλήμασι ῥήτωρ μέρεσί τισι συνηγόρους δώσει, καὶ κατὰ πόσους τρόπους; τέσσαρας· ἢ διὰ φύσιν, εἰ γυνή τις ἐστὶν, συνήγορον δώσομεν· ἢ δι' ἡλικίαν, εἰ παιδίον ἐστὶν, ἢ ὑπέργηρως καὶ ἀσθενής· ἢ διὰ τύχην, εἰ δοῦλός ἐστιν ἢ ἄτιμος, ὥσπερ ἐν τῷ κατὰ μειδίου δημοσθένης στράτωνι συναγορεύει· ἢ εἰ δι' εὐπρέπειαν κατέγνωσαί τις, καὶ τούτῳ δώσομεν συνήγορον. τίς μέθοδος

τοῦ τὰ ἐναντία λέγοντος οἷς βούλεται γενέσθαι κατορθοῦν ὃ βούλεται, μὴ δοκοῦντος ἐναντία οἷς ἐθέλει λέγειν. ἡ κακία ἐν λόγοις ἐνταῦθα ἀρετὴ φαίνεται. τίς δὲ ἐστὶ κακία ἐν λόγοις; εὐδιάλυτα λέγειν καὶ ἐναντία καὶ στρεφόμενα. ταῦτα ἐν τούτῳ τῷ σχήματι, τῶν λόγων ἀρετὴ γίνεται. ὅμηρος αὐτὸ πεποίηκεν, ἀγαμέμνων ἐστὶν ὁ ἀποπειρώμενος τῶν ἑλληνικῶν καὶ βουλόμενος αὐτοὺς μένειν, λέγων, δεῖ μὴ μένειν, ἀλλὰ φεύγειν, καὶ διόλης τῆς δημηγορίας εὐδιάλυτα λέγει καὶ στρεφόμενα, ὁ δι' αὐτοὺς ἀντιλαβὰς τοῖς ἐναντιουμένοις· ἐπὶ τέλει δὲ καὶ ἐναντιώματα λέγων. τὸ δὲ φάναι, καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυνται, δῆλον ὅτι ἐναντίον ἐστὶ φανερῶς τῷ φεύγωμεν. πῶς γὰρ φευξόμεθα, ναῦς οὐκ ἔχοντες; τοῦτο γὰρ ἂν εἶπε καὶ κωλύων τις αὐτοὺς ἀποπλεῖν, ὁ οὐ κελεύων δὲ μένειν τοῖς λόγοις. ἐν δὲ ταῖς σχολικαῖς ὑποθέσεσι, ἔστι καὶ ἄλλη τις τέχνη μελετωμένη, ἢ βοηθεῖται ταῖς τῶν ἀντιδίκου προτάσεσι, καὶ διὰ μακρῶν προβάλλεται καὶ διὰ μαρτυριῶν ἐσθ' ὅτε. ἀλλὰ ἀντιλέγειν προσποιοῦ. οὕτω δὲ λέγων οὐχ ὑποπτευθήσῃ, καὶ ὃ βούλει, σοὶ ἔσται. ἐν δὲ τῷ τοιούτῳ σχήματι τῶν λόγων τὸ μὲν νικῆσαι λέγοντα, ἡττηθῆναί ἐστι· τὸ δὲ ἡττηθῆναι λέγοντα, νικῆσαί ἐστι. γέγονε γὰρ ὃ βουλόμεθα. ὁ κατηγορῶν, τὰς τοῦ μέλλοντος ἀποκρίνεσθαι οὐχ ἁπλῶς προτίθησι προτάσεις, ἀλλὰ κατὰ τρόπους τρεῖς, ἐπιστήμην, δόξαν, ἀκοήν. ἐπιστήμην μὲν, οἶδα ὅπερ νὴ Δία ἐρεῖ, καὶ ὅσα τοιαῦτα· δόξαν δὲ, οἷον, τάχα τοίνυν ἴσως ἐρεῖ, ὡς ἀμφιβάλλων περὶ τῆς προτάσεως. ἀκοὴν δὲ, ὡς ἀκούων περὶ τῆς προτάσεως· πυνθάνομαι τοίνυν μέλλειν αὐτὸν λέγειν. τὰ μὲν δὴ σχήματα τῆς προτάσεως τῶν ἀπολογουμένων κεφαλαίων ταῦτα, ὁ δὲ καιρὸς ἑκάστου τίς; δεῖ δὲ εἰδέναι πότε τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ τῇ δόξῃ, καὶ τῇ ἀκοῇ χρησόμεθα. ἡ δὲ ἀκαιρία πολλάκις καὶ

ἐναντία περὶ τῶν μελλόντων προτείνεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀπολογουμένου· καὶ τὰ μὲν ἔστιν ἰσχυρότερα, τὰ δὲ ἀσθενῆ, τὰ δὲ μέσα. τὰ μὲν οὖν ἀσθενῆ τοῦ ἀντιδίκου ὡς εἰδὼς, τῇ ἐπισήμῳ προβολῇ, τὰ δὲ μέσα τῇ λέξει ὡς στοχαζόμενος ὅπερ ἐστὶ, τῇ δόξῃ· τὰ δὲ ἰσχυρὰ ὡς πυνθανόμενος, ἵνα δοκῇς ἀκούειν αὐτὰ, μὴ συνειδέναι δὲ ἰσχυρὰ ὄντα. οὕτω μὲν δὴ δεῖ προτείνειν. δημοσθένης δὲ τὰ ἄμικτα ἔμιξεν ἐν τῷ κατὰ μειδίου, ἐπισήμως ὁμοῦ καὶ ἀκόσμως, λέγων οὕτως· ἔστι δὲ πρῶτον μὲν ἐκεῖνος οὐκ ἄδηλος ἐρῶν, δι' ὧν ἰδίᾳ πρός τινας αὐτὸς διεξιὼν ἐπηγγέλλετό μοι. διὰ μὲν γὰρ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ κεφαλαίου, τῇ ἀκοῇ κέχρηται· διὰ δὲ τὴν προσποίησιν τῆς καταφρονήσεως, τῇ ἐπισήμῳ. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς ἀτελείας ἰσχυρότατον προτείνων τοῦ λεπτίνου κεφάλαιον, τὸ τῆς ἀξίας, τῇ ἐπισήμῳ προείρηκεν οὕτως· ἔστι δ' οὐκ ἄδηλον ὅτι λεπτίνης, κἄν τις ἄλλος ὑπὲρ τοῦ νόμου λέγῃ, δίκαιον μὲν οὐδὲν ἐρεῖ περὶ αὐτοῦ, φήσει δὲ ἀναξίους τινὰς εὑραμένους ἀτέλειαν, ἐκδεδυκέναι τὰς λειτουργίας. λέγομεν οὖν ὅτι ὁ δημοσθένης χρῆται τοῖς σχήμασι καὶ κατὰ φύσιν καὶ παρὰ φύσιν· καὶ ἐνταῦθα τοῦ μὲν λεπτίνου ἰσχυρότατόν ἐστι τοῦτο τὸ κεφάλαιον, τῷ δὲ δημοσθένει εὔλυτον.

Τοῦ τὰ αὐτὰ λέγοντος, ἢ ἑαυτῷ, ἢ ἄλλῳ τινὶ μὴ δοκεῖν τὰ αὐτὰ λέγειν, διπλῆ μέθοδος, τάξεως μεταβολὴ, καὶ μήκη καὶ βραχύτητες. ἡ δὲ αὐτὴ καὶ τοῦ παραφράζειν μέθοδος· ἢ γὰρ τῆς τάξεως μεταβάλλεις ἧπερ ἐκεῖνος ἐχρήσατο, ἢ τὸ μέτρον. εἴπερ γὰρ διὰ μακρῶν ἐκεῖνος, ταῦτα ἐν βραχέσι συνελὼν λέγεις· ἢ τὸ ἐναντίον. τίς δὲ ἑκατέρου τούτων ὁ καιρός; ἡ μὲν συμβουλευτικὴ, μήκη καὶ βραχύτητας ἐπιδέχεται. τῆς γὰρ τάξεως μεταβολῆς οὐ δύναται ἔχειν, ὅτι ἐν μὲν συμβουλῇ πάντως πρῶτον τὸ κατεπεῖγον εἶναι δεῖ παρὰ παντὶ συμβουλεύοντι, ἐν δὲ τῇ πανηγυρικῇ, νόμος ἐστὶ

τῶν κεφαλαίων ἡ τάξεως ἀμετάβλητος, ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. χρώμεθα οὖν τοῖς μήκεσι καὶ ταῖς βραχύτησιν, ὥσπερ ἐν συμβουλευτικῇ μὲν ἰδέᾳ ἐποίησεν ὁ Δημοσθένης ἔν τε τοῖς ὀλυνθιακοῖς, καὶ ἐν τοῖς περὶ τῶν ἐν τῇ χερρονήσῳ στρατιωτῶν. τὰ αὐτὰ γὰρ λέγων, ἑαυτῷ μάλιστα ἔλαθεν· ἐν δὲ πανηγυρικῇ ἰδέᾳ πλάτων τὰ αὐτὰ λέγων, θουκυδίδῃ ἐν τῷ ἐπιταφίῳ οὐ μόνον ἔλαθεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα λέγειν ἔδοξε. τὰ γοῦν περὶ τῶν πολεμίων θουκυδίδης μὲν ἐπιμνησθεὶς παρῆκεν, ὁ πλάτων δὲ ἐπεξειργάσατο· τοὐναντίον δὲ, πλάτων μὲν παρῆλθε περὶ τῆς πολιτείας, θουκυδίδης δὲ ἐπεξῆλθεν. ἐν δὲ τῇ δικανικῇ ἰδέᾳ καὶ ἡ τῆς τάξεως μεταβολὴ χώραν ἔχει· ὥσπερ δημοσθένης ἐποίησεν ἐν τῷ περὶ τῆς ἀτελείας. φορμίωνος γὰρ προκατηγορήσαντος τὸν νόμον, καὶ χρησαμένου τοῖς κεφαλαίοις τῆς διαιρέσεως, τῷ δικαίῳ, τῷ συμφέροντι, τῷ καλῷ, τῷ τῆς ἀξίας, ἀνέστρεψε, τὴν τάξιν μεταβαλών. πῶς δὲ τοῦτο ἐποίησεν, ἐν τοῖς περὶ τοῦ λόγου διεξήλθομεν. τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν ἐπαχθοῦς ὄντος καὶ εὐμισήτου, ἀνεπαχθῶς ποιῆσαι, μέθοδοι τρεῖς· κοινότης λόγου, ἀνάγκης προσποίησις, προσώπου ὑπαλλαγή. τούτων παράδειγμα ὁ ἰσοκράτης ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τῶν παραινέσεων, τὸ πρῶτον προοίμιον ἑαυτοῦ ἔπαινον παρεσκεύασε. θέλει δ' εἰπεῖν ὅτι ἐγὼ ἀνήρ εἰμι σπουδαιότατος καὶ μόνος φίλος ἀγαθὸς, ἀποθανόντος τοῦ πατρὸς ὦ Δημόνικε σοὶ εὐνοῶν. πῶς οὖν αὐτὸ ποιεῖ; κοινῷ τῷ λόγῳ χρῆται, περί τε σπουδαίων ἀνδρῶν, καὶ φαύλων λέγων, καὶ διακρίνων ἤθη ἀγαθῶν καὶ πονηρῶν φίλων. οὕτω δὲ φαίνεται αὐτὸς ὢν τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν. ὁ δὲ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου μέλλων ἑαυτὸν ἐπαινεῖν καὶ τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν, πολλάκις χρῆται τῇ ἀνάγκῃ, λέγων· ἐὰν δὲ ἐφ' ἃ καὶ πεποίηκα καὶ πεπολίτευμαι βαδίζω, πολλάκις λέγειν ἀναγκασθήσομαι περὶ

ἐμαυτοῦ· ἐπὶ δὲ τῇ ἀνάγκῃ πολλάκις χρώμενος, ὕποπτός ἐστι, καὶ τῇ τοῦ προσώπου ὑπαλλαγῇ χρήσεται. ἔστι δὲ τοῦτο, ὅταν τί μεῖζον λέγῃ, τότε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους λέγει· ὅταν δὲ ὑπερήφανον καὶ ἐπαχθές, πρὸς Αἰσχίνην· οὐ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν, οὐδὲ πλίνθοις ἐγώ· ἀλλὰ τὸν ἐμὸν τειχισμὸν εἰ βούλει σκοπεῖν, εὑρήσεις ὅπλα καὶ πόλεις καὶ συμμάχους· καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ· ὧν μέν τοι ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ἐπέδωκα, οὐδὲ μίαν ἡμέραν ὑπεύθυνος εἶναί φημι. ἀκούεις Αἰσχίνη; ἀπέστρεψε τὸν λόγον, ἵνα δοκείη τὸν ἐχθρὸν λυπεῖν καὶ μὴ Ἀθηναίοις ὀνειδίζειν. Δύο παλαίσματα δικανικῶν Δημοσθένης ἐπετεχνήσατο, τό τε οἰκεῖον ἰσχυρόν, κἂν μὴ κρινόμενον ᾖ, εἰς κρίσιν ἀγαγεῖν· καὶ τὸ τοῦ ἀντιδίκου ἰσχυρὸν κρινόμενον ἐκβαλεῖν. ταῦτα τοίνυν ἀμφότερα ποιεῖ Δημοσθένης, καὶ λανθάνει πράττων. ὅταν γὰρ τὸ οἰκεῖον εἰσάγῃ χαριζόμενος ἑαυτῷ, ἀνάγκην προσποιεῖται· ὅταν δὲ τὸ τοῦ ἀντιδίκου ἐκβάλλῃ, πανουργῶν, ἁπλότητα ὑποκρίνεται. τοῦτο ἐποίησε καὶ ἐν δυσὶ λόγοις, ἔν τε τῷ περὶ στεφάνου, καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους. ὅταν γὰρ τὸ τῆς πολιτείας καὶ ἀξίας ἐπάγῃ, ἀνάγκην ὑποκρίνεται· ἐὰν δὲ ἐφ᾽ ἃ καὶ πεποίηκα, καὶ πεπολίτευμαι, βαδίζω, πολλάκις λέγειν ἀναγκασθήσομαι περὶ ἐμαυτοῦ· ὅταν δὲ τοὺς νόμους κλέπτῃ, ἁπλότητα προσποιεῖται λέγων οὕτως· ἔτι μέν τοι καὶ τοὺς νόμους δεικτέον εἶναί μοι δοκεῖ, ὡς παρέργου μνημονεύων τοῦ ἰσχυροῦ τοῦ ἀντιδίκου· καὶ πάλιν ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους, εἰσάγων τὸν περὶ Χερρονήσου λόγον, οὐδὲν προσήκοντα τῷ ἀγῶνι, φησίν· ἀνάγκη δὲ πρῶτον ἁπάντων δεῖξαι, τί ποτέ ἐστι τὸ Χερρόνησον ἀσφαλῶς ἔχειν ἡμᾶς πεποιηκός· εἶτα πανουργῶν καὶ πολίτην ἐργαζόμενος τὸν Χαρίδημον, ἵνα αὐτῷ ἰσχύῃ ὁ περὶ τῶν νόμων λόγος, ἐπιφέρει, θεάσασθε τοίνυν ὡς δικαίως καὶ ἁπλῶς ποιήσομαι τοὺς λόγους, ὅς ὡς μὲν ταύτην

τίθεμαι τῇ τάξει αὐτόν, ἐν ᾗ πλείστης ἂν τυγχάνοι τιμῆς· ἃ δὲ οὐδὲ ἡμῖν τοῖς γένει πολίταις ἔξεστιν, οὐδ᾽ ἐκείνῳ δεῖν οἶμαι γενέσθαι παρὰ τοὺς νόμους. Δευτερολογιῶν εἴδη τάδε· ἤτοι γὰρ διὰ μέγεθος τοῦ ἀγῶνος μερίζεται ἡ κατηγορία ἢ ἡ ἀπολογία, ἢ προκατηγορήσαντός τινος καὶ προαγωνισαμένου, ὁ δεύτερος λέγων αὐξῆσαι χρῆται, ὥσπερ οἱ κατὰ Ἀριστογείτονος λόγοι ἔχουσιν· ἢ τὰ αὐτὰ ὁ δεύτερος λέγων οὐκ αὔξει μέν, προστίθησι δέ τι ἢ ἀφαιρεῖ, ὥσπερ κατορθῶν τὰ εἰρημένα, ὡς ἔχει ὁ τοῦ νέστορος λόγος ἐν τῇ δευτέρᾳ ῥαψῳδίᾳ μετὰ τὴν ὀδυσσέως δημηγορίαν· ἢ προαγωνισαμένου ἑτέρου ὁ δεύτερος λέγων, τὰ μέλλοντα δεύτερα λέγεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀντιδίκου προκαταλαμβάνει λέγων, ὥσπερ ὁ κατ᾽ ἀνδροτίωνος ἔχει. προκατηγορήσαντος γὰρ εὐκτήμονος ἃ μέλλει λέγειν ἀνδροτίων, ὁ διόδωρος προκαταλαμβάνει. οὗτοι τέσσαρες τρόποι δευτερολογίας. Οἱ παλαιοὶ διηγούμενοι, διπλῇ τινὶ μεθόδῳ χρῶνται, ἀναφορᾷ διὰ ἀσφάλειαν, καὶ διὰ πίστιν βεβαιώσει· οἷον ἰσοκράτης· ζεὺς γὰρ ἡρακλέα καὶ τάνταλον γεννήσας, ὡς οἱ μῦθοι λέγουσι, καὶ πάντες πιστεύουσι. τὸ μὲν ὡς οἱ μῦθοι λέγουσιν, ἀναφορά, τὸ δὲ, καὶ πάντες πιστεύουσι, ἡ βεβαίωσις· καὶ εὐριπίδου, ζεὺς ὡς λέλεκται, ἀναφορὰ τῆς ἀληθείας ὕπερ, βεβαίωσις· καὶ ἡρόδοτος, οὕτω δὴ λέγουσι κορίνθιοι, ἀναφορά· ὁμολογοῦσι δέ σφι λέσβιοι, βεβαίωσις· καὶ θουκυδίδης, λέγουσι δέ, ἀναφορά· καὶ οἱ τὰ σαφέστατα πελοποννησίων μνήμῃ παρὰ τῶν προτέρων δεδεγμένοι, βεβαίωσις· καὶ δημοσθένης, ὡς δὲ ἐγὼ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ γεγενημένων τινὸς ἤκουον, ἀνδρὸς οὐδαμῶς οἵου τε ψεύδεσθαι, οὐδ᾽ ἐνὼν εἰσὶ βελτίστου· καὶ τοῦτο πλάτωνος ἔλαβεν, ὡς ἐγώ τοῦ παρὰ βασιλέως ἐλθόντος ἤκουσα, ἀνδρὸς ἀξιοπίστου. οἱ παλαιοὶ κοινὰ λέγοντες διανοήματα, ὁμολο-

εἰώθασιν οἱ παριόντες ἐνθάδε, ταῦτα μέγιστα φάσκειν εἶναι, περὶ ὧν ἂν αὐτοὶ ποιῶνται τοὺς λόγους, οὐ μὴν ἀλλ' εἴ τῳ καὶ ἄλλῳ ταῦτα ἥρμοσε λέγειν, καὶ ἐμοὶ προσήκει· καὶ δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ τιμοκράτους, εἰώθασι μὲν οὖν οἱ πολλοί· καὶ αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ τιμάρχου, καί, ὡς ἔοικεν, οἱ εἰωθότες λόγοι λέγεσθαι ἐπὶ τοῖς δημοσίοις ἀγῶσιν οὐκ εἰσὶν ψευδεῖς. αἱ γὰρ ἴδιαι ἔχθραι πολλὰ πάνυ τῶν κοινῶν ἐπανορθοῦσι· καὶ πάλιν αἰσχίνης τῷ αὐτῷ, οὐκ ἀγνοῶ δὲ ὅτι ἃ μέλλω ἐν πρώτοις λέγειν. ἐν δὲ τοῖς ὀλυνθιακοῖς δημοσθένης ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ χρώμενος κοινῷ διανοήματι, τῷ, ἀντὶ πολλῶν χρημάτων αὐτοὺς αἱρήσεσθαι τὸ κοινῇ συμφέρον, οὐ χρῆται τῇ ὁμολογίᾳ τῆς κοινότητος, διότι πανουργῶν χρῆται, καὶ παραλείπει τὴν ὁμολογίαν· προκατασκευάζει δὲ διὰ τοῦ προοιμίου, τὰ θεωρικὰ χρήματα δεῖν ἀποδοῦναι τοῖς στρατιώταις. εἰ μὲν οὖν ὡμολόγει τὴν κοινότητα, ἔφασκε δὲ λυσιτελεῖν καὶ αὐτῷ εἰπεῖν, ὑπωπτεύετο· νῦν δὲ κοινῷ χρησάμενος διανοήματι, καὶ λαθὼν αὐτοὺς ὁμολογοῦντας, ὕστερον αὐτοὺς ἀναμιμνήσκει ἀρνεῖσθαι αἰσχυνομένους περὶ τῶν θεωρικῶν χρημάτων· διὰ τοῦτο καὶ ἐπεσφραγίσατο ἐν ἀρχῇ τὴν διάνοιαν οὕτως· ὅτι τοίνυν τοῦθ' οὕτως ἔχει. ἔθος δὲ δημοσθένους ἐστίν, ὅταν τι διοικήσηται, ἑαυτῷ χρήσιμον, μὴ πρότερον ἀφίστασθαι πρὶν ἢ ἐπισφραγίσηται. πεποίηκε τοῦτο ἐν τοῖς τέτρασι λόγοις· ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου, ἐν τῷ κατὰ μειδίου, ἐν τῷ κατὰ ἀριστοκράτους, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ὀλυνθιακῶν. κατὰ πόσους τρόπους ἐν πεζῷ λόγῳ χρῆσις ἐπῶν γίνεται; κατὰ δύο· κόλλησιν καὶ παρῳδίαν. καὶ κόλλησις μέν ἐστιν, ὅταν ὁλόκληρον τὸ ἔπος εὐφυῶς κολλήσῃ τῷ λόγῳ, ὥστε συμφωνεῖν δοκεῖν· οἷον παρὰ τῷ αἰσχίνῃ ἐν τῷ κατὰ τιμάρχου, ἐπιστᾶσά που ἡ τοῦ πατρόκλου ψυχὴ καθεύδοντι τῷ ἀχιλλεῖ, ἐπισκήπτει περὶ τοῦ ὁμόταφος αὐτῷ

γενέσθαι

γενέσθαι· οὐ γὰρ ἔτι ζωοί γε φίλων ἀπάνευθεν ἑταίρων, βουλὰς ἐζόμενοι βουλευσόμεσθα, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ πάλιν φησὶν εὐριπίδης· ὁ δὲ εἰς τὸ σῶφρον ἐπ᾽ ἀρετήν τ᾽ ἄγων ἔρως, ζηλωτὸς ἀνθρώποισιν, ὧν εἴην ἐγώ. καὶ παρῳδίαν δέ, ὅταν μέρος εἰπὼν τοῦ ἔπους, παρ᾽ αὐτὸ τὸ λοιπὸν πεζῶς ἑρμηνεύσῃ, καὶ πάλιν μέρος τοῦ ἔπους εἰπών, ἕτερον ἐκ τοῦ ἰδίου προσθῇ, ὡς μίαν γενέσθαι τὴν ἰδέαν· οἷον δημοσθένης ἐν τῷ περὶ παραπρεσβείας, ὅστις δὲ ὁμιλῶν ἥδεται ταυτὰ πρεσβεύων φιλοκράτει, οὐ πώποτ᾽ ἠρώτησα, γινώσκων ὅτι ἀργύριον εἴληφεν οὗτος, ὥσπερ φιλοκράτης ὁμολογῶν. πρὸς τὰ κεκρατηκότα πάθη οὐ δεῖ ἀντιτείνειν, ἀλλ᾽ εἴκοντα παραμυθεῖσθαι. ὅμηρος ἐποίησε· θουκυδίδης ἐμιμήσατο· δημοσθένης διεδέξατο· ἰσοκράτης παρέδωκεν. ὅμηρος, ἦ μὴν καὶ πόνος ἐστὶν ἀνιηθέντα νέεσθαι. καὶ γάρ τίς θ᾽ ἕνα μῆνα μένων ἀπὸ ἧς ἀλόχοιο ἀσχαλάᾳ σὺν νηὶ πολυζύγῳ. θουκυδίδης ἐν περικλέους λόγῳ, δουλοῖ γὰρ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον, καὶ πλείστῳ παραλόγῳ ξυμβαῖνον. δημοσθένης, εἰ δέ τις ὑμῶν τὸν φίλιππον εὐτυχοῦντα ὁρῶν, ταύτῃ φοβερὸν προσπολεμῆσαι νομίζοι, σώφρονος μὲν ἀνδρὸς λογισμῷ χρῆται· μεγάλη γὰρ ῥοπή. ἰσοκράτης δὲ σαφῶς οὕτως αὐτὸ παραδίδωσι· μηδὲ πρὸς τὰς τῶν παραπλησιαζόντων ὀργὰς τραχέως ἀπαντᾶν, ἀλλὰ θυμουμένοις μὲν αὐτοῖς εἴκων, πεπαυμένοις δὲ τῆς ὀργῆς ἐπιπλήττων. τῶν δὲ ὁμολογουμένων ἀδικημάτων μία παραμυθία, ἡ ὁμολογία καὶ ἀπολογία. ὅμηρος τοῦτο ἐδίδαξεν· ἡρόδοτος ἐμιμήσατο· οἷον, ἑλένη ἡ καὶ αἰτία πᾶσι καὶ ἕλλησι καὶ βαρβάροις, καὶ μάλιστα τοῖς τρωσὶν ὁμολογουμένως κακῶς ἐλήλυθε. τί οὖν ποιεῖ; ὅταν διαλέγηται τῶν τρώων τινί, ἑαυτῆς κατηγορεῖ καὶ ὁμολογεῖ τὴν ἀδικίαν· καὶ [illegible] οὐ μόνον αὐτῆς ἀπολογίαν, ἀλλὰ καὶ ἐλέγχ[illegible]

θίας αἴτιον γίνεται. αὐτῷ γοῦν τῷ Πριάμῳ διαλεγομένη, ἑαυτῆς κατηγορεῖ, ὥστε τὸν γέροντα εἰ καὶ ἐμίσει αὐτήν, μεταβάλλεσθαι καὶ ἐλεεῖν. ἀποκρίνεται οὖν· οὔτι μοι αἰτίη ἐσσί, θεοί νύ μοι αἴτιοί εἰσι· καὶ παρ' Ἡροδότῳ, ὁ Ἄδραστος ὅστις ὑπὸ Κροίσου εὐεργετηθεὶς καὶ καθαρθεὶς, καὶ φύλαξ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ ἐκπεμφθεὶς, εἶτα ἀποκτείνας τὸν Ἄτυν ἐν τῇ θήρᾳ, καὶ τοῦ Κροίσου βοῶντος καὶ ἀγανακτοῦντος, ἑαυτὸν προτείνων, κατηγορεῖ ἑαυτοῦ, καὶ ἀποκτεῖναι κελεύει, ὥστε τὸν Κροῖσον παρ' Ἡροδότῳ τὴν τοῦ Πριάμου φωνὴν ἀφιέναι πρὸς τὸν νεανίσκον, εἷς δέ μοι οὐ σὺ τούτων αἴτιος, ἀλλά θεῶν τις, ὅς μοι προεσήμαινεν ἐν τῷ ὀνείρῳ. Τὸ τραγικῶς λέγειν Ὅμηρος μὲν ἐδίδαξε, Δημοσθένης δὲ ἐμιμήσατο. ὅτι μὲν γὰρ τραγῳδὸς καὶ πατὴρ τραγῳδίας Ὅμηρος, Πλάτων μαρτυρεῖ· ὅπως δὲ ἐξετραγῴδησεν ἐν τῇ ἑαυτοῦ ποιήσει, θεωρητέον· Ἰλίου ἅλωσιν οὐκ εἶπε, τέχνῃ περιαλιπών. οὐ γὰρ ἥρμοζεν αὐτοῦ τῇ τῆς ποιήσεως τραγῳδίᾳ, ἑνὸς πολιχνίου πόρθησις. τί οὖν ποιεῖ; πάσης πόλεως εἶπε πόρθησιν ἐν δυσὶν ἔπεσιν· ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει· τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι βαθυζώνους τε γυναῖκας. ἂν δὲ Ἕκτωρ ἀποθάνῃ, Ἀνδρομάχη λέγει ἢ καὶ Ἑκάβη, ἀλλὰ καὶ Ἑλένη, καὶ χορὸς τῶν τρῳάδων, καὶ πολλὰ δράματα, ὡς εἰπεῖν, ἀποπληροῦντα τὴν τραγῳδίαν. τί οὖν ἐκ τούτων τὸν χρηστὸν νομίσομαι Ὅμηρον λέγειν ἡμῖν; τὰ μεγάλα τῇ βραχύτητι τῆς ἑρμηνείας φυλάττει μεγάλα, τῆς συντομίας τὸ μέγεθος αὐτοῖς διασωζούσης· τὰ δὲ σμικρὰ καὶ φαῦλα τῇ περιβολῇ τῶν λόγων μέγεθος προσλαμβάνει. ταῦτα ποιεῖ Δημοσθένης, καὶ οὕτω τραγῳδεῖ Φωκέων ἅλωσιν, ἔθνους ὅλου ἐν ὀλίγοις ῥήμασι, λέγων· ἦν ἰδεῖν οἰκίας κατεσκαμμένας· τείχη περιῃρημένα· χώραν ἔρημον τῶν ἐν ἡλικίᾳ· γύναια δὲ καὶ παιδάρια καὶ πρεσβύτας ἀνθρώπους οἰκτρούς.

εἰκότως· μονονουχὶ περιέφρασε τὸ ὁμηρικόν. ἐν δὲ τῷ κατὰ Κόνωνος αἰκίας, τὴν ὕβριν, περιήγησιν ἐποίησεν, ἀκριβῶς ἕκαστα διηγούμενος· δηλονότι τὴν φαυλότητα τοῦ πράγματος αἴρων εἰς μέγεθος τῇ περιεργοτέρᾳ ἑρμηνείᾳ καὶ τὴν ὕβριν τραγῳδῶν. τοῦ κωμικῶς λέγειν ἅμα καὶ σκώπτειν ἀρχαίως, τρεῖς μέθοδοι, τὸ κατὰ παρῳδίαν σχῆμα, τὸ παρὰ προσδοκίαν, τὸ ἐναντίως ποιεῖσθαι τὰς εἰκόνας τῇ φύσει τῶν πραγμάτων. τούτων παραδείγματα λάβωμεν, τὰ μὲν ἐκ τοῦ κωμικοῦ, τὰ δὲ ἐκ τοῦ βίου, τὰ δὲ ἐκ τοῦ ῥήτορος. τὰ μὲν κατὰ παρῳδίαν οὕτως ἔχει. ὁλᾷς; θέωλος τὴν κεφαλὴν κόλακος ἔχει. θέλων γὰρ εἰπεῖν τὴν κεφαλὴν κόρακος ἔχει, διὰ τὸ τραυλὸν εἶναι διῆθεν, ἁμαρτὼν τῇ φωνῇ, διεκωμῴδησε τὸν τρόπον. τὸ δὲ παρὰ προσδοκίαν, οὕτω· βδελυρὸν μὲν οὖν τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐκ ἂν ἐβουλόμην λαχεῖν· ἐπειδὴ δὲ ἔλαχον, προσδοκᾷ μὲν ὁ ἀκροατὴς ἀκοῦσαι, ὑπομενῶ· φησὶ δέ, οὐκ ἂν ἐβουλόμην. τὸ δὲ ἐναντίως χρῆσθαι ταῖς εἰκόσι πρὸς τὰ μεγέθη τῶν πραγμάτων, οὕτω γίνεται, ἐὰν μεγάλῳ μικρὸν ἀντιθῶμεν, καὶ μικρῷ μέγα· οἷον, ἐμαχέσαντο οἱ ὄρτυγες, ὡς Αἴας καὶ Ἕκτωρ· καὶ Ἕκτωρ καὶ Ἀχιλλεὺς ἐμαχέσαντο, ὡς ἀλεκτρυόνες. τούτοις δὲ πᾶσι χρῆται Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου· ἐνθένδε δῆλον ὅτι κωμῳδεῖν ἐπίσταται. τῇ μὲν παρῳδίᾳ οὕτως· τὸν μὲν πατέρα ἀντὶ Τρόμητος ἐποίησεν Ἀτρόμητον· τῷ δὲ παρὰ προσδοκίαν οὕτω περὶ Αἰσχίνου λέγων, οὐδὲ γὰρ ὧν ἔτυχεν ἦν, ἀλλ' οἷς ἡ πόλις καταρᾶται. τῇ δὲ ἐναντιώσει τῶν εἰκόνων οὕτως, αὐτοτραγικὸς πίθηκος, ἀρουραῖος, Οἰνόμαος. τοῖς μὲν πολλοῖς δοκεῖ πολλὰς ἐν τοῖς βιβλίοις ἀμφιβολίας γίνεσθαι ὑπὸ τῶν παλαιῶν, ἡμεῖς δέ φαμεν, ὅτι οὐ δύναται ἐν τῷ παλαιῷ βιβλίῳ ἀμφι-

τῆς συντάξεως τῆς λέξεως. τὸ γοῦν παρ' Ὁμήρῳ, θεοῖσι δὲ θῦσαι ἀνώγει Πάτροκλον, ὃν ἑταῖρον, τοῦτο λέγουσιν εἶναι ἀμφιβολίαν, πότερον Πάτροκλον κελεύει σφαγιασθῆναι, ἢ τῷ Πατρόκλῳ προσέταξε τοῖς θεοῖς θῦσαι· καὶ τό, ὦ Ζεῦ γένοιτο καταβαλεῖν σῦν ἐμέ, ἀμφίβολόν φασιν εἶναι, λέγοντες καὶ τοῦτον εἶναι δυνατὸν νοεῖν, εὐχομένου τοῦ δεῖνι ὑπὸ τοῦ συὸς καταβληθῆναι. οὕτω μὲν δὴ ὁ νοῦς ἄτοπός ἐστιν, ἡ δὲ ἑρμηνεία ἄλογος· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, στασιάσαντες δὲ ἔτη πολλά, ὡς λέγεται, ἀπὸ πολέμου τινὸς τῶν προσοίκων βαρβάρων ἐφθάρησαν· ζητοῦσιν ὑπό τινος ἐφθάρησαν, ὑπὸ τοῦ πολέμου ἢ ὑπὸ τῆς στάσεως. ἀδύνατον ὑπὸ τοῦ πολέμου εἶναι τὴν φθοράν. ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· στασιάσαντες ἀπὸ πολέμου ἐφθάρησαν· ἵνα ἡ μὲν στάσις ᾖ γεγονυῖα ἐκ τοῦ πολέμου, ἡ δὲ φθορὰ ἐκ τῆς στάσεως. οὐδεὶς γὰρ λέγει ἀπὸ πολέμου ἐφθάρησαν. τοσαῦτα περὶ ἀμφιβολίας. Δημηγορία, διάλογος, κωμῳδία, τραγῳδία, συμπόσια σωκρατικὰ διά τινος διπλῆς μεθόδου πάντα πλέκεται. ἡ μὲν δημηγορία ἐπιτίμησιν ἔχει, καὶ παραμυθίαν· τῆς μὲν ἐπιτιμήσεως κολαζούσης καὶ παιδευούσης τὰς γνώμας τῶν ἀκουόντων· τῆς δὲ παραμυθίας τὸ λυπηρὸν ἐκβαλλούσης ἐκ τῆς ἐπιτιμήσεως. παραδείγματα ταύτης τῆς πλοκῆς πάντες οἱ φιλιππικοί, ἀναμὶξ συγκείμενοι· κωμῳδίας δὲ πλοκή, πικρὰ καὶ γελοῖα, τῶν μὲν πικρῶν σωφρονιζόντων, τῶν δὲ γελοίων παραμυθουμένων, ὅπερ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ποιημάτων ἐστὶ καταμαθεῖν· οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τοῖς Ἀχαρνεῦσιν ὁ Ἀριστοφάνης δηλοῖ, λέγων οὕτως· ὅσα δὴ δέδηγμαι τὴν ἐμαυτοῦ καρδίαν, τὸ πικρόν· ἥσθην δὲ βαιὰ λέγων, γελοῖον πάθος. τραγῳδίας πλοκή, οἶκτος καὶ θαῦμα· ὅπερ ἐστὶ καταμαθεῖν καὶ ἐκ τῶν τραγῳδιῶν· οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου. τοῦτον δ' ἔφη ὁ Πλάτων πατέρα τραγῳδίας εἶναι καὶ χορηγόν. εὑρήσομεν οὖν

τὴν

ἐν τοῖς προοιμίοις αὐτῶν ἀναμὶξ οἶκτον καὶ θαῦμα. συμποσίου σωκρατικοῦ πλοκὴ, σπουδαῖα καὶ γελοῖα καὶ πρόσωπα καὶ πράγματα, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ ξενοφῶντος, καὶ ἐν τῷ πλάτωνος συμποσίῳ. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κύρου παιδείᾳ φησὶ ξενοφῶν· ἀεὶ μὲν οὖν ἐπιμελεῖτο ὁ κῦρος ὁπότε συσκηνοῖεν, ὅπως εὐχάριτές τε λόγοι ἐμβληθήσονται καὶ παρορμῶντες εἰς ἀρετήν. διαλόγου πλοκὴ, ἠθικοὶ λόγοι καὶ ζητητικοί· ὅταν ἀναμίξῃς προσδιαλεγόμενος καὶ ζητῶν. οἱ ἠθικοὶ παρεμβληθέντες λόγοι ἀναπαύουσι τὴν ψυχήν. ὅταν δὲ ἀναπαύσηται, ἐπάγεται ἡ ζήτησις, ὥσπερ ἐν ὀργάνῳ ἡ τάσις καὶ ἄνεσις γίνεται. Η ἀπόφασις τῆς καταφάσεως ποτὲ μὲν τὸ ἴσον δύναται, ποτὲ δὲ τὸ ἔλαττον, ποτὲ δὲ τὸ πλεῖον. ἴσον μὲν, ὅταν διεγγυῶντα τῆς λέξεως φεύγων ὡς τὴν ταυτότητα, μεταβάλλῃ τὴν λέξιν· οἷον, θύων τε γὰρ φανερὸς ἦν, καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανὴς ἦν, ταυτὸ ἐδήλωσεν. ἔλαττον δὲ καὶ πλεῖον, εἴτε ὑποστελλομένων ἡμῶν δι' ἀσφάλειαν, ἢ ἐπιτεινόντων διὰ αὔξησιν κατὰ ἤθους προσθήκην· οἷον, ὦ ξεῖν', ἐπεὶ οὔτε κακῷ, οὔτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας. ἐνταῦθα τὸ κακῷ καὶ ἄφρονι, ἔλαττόν ἐστι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ φρονίμου. οὐ γὰρ δὴ οἶδεν αὐτὸν, ἵνα αὐτῷ ταῦτα μαρτυρῇ, ἀλλ' ἱκανὴν φιλοφροσύνην εἶναι νομίζει, καιίαν ἀφιλεῖν, οὐχὶ ἀρετὴν προσθεῖναι· ὅταν δὲ λέγῃ, ἐπεὶ οὔ μιν ἀφαυρότατος βάλ' ἀχαιῶν, μεῖζον ἡ ἀπόφασις δηλοῖ τῆς καταφάσεως. τὸν γὰρ πάνυ ἰσχυρὸν δεῖξαι θέλει. ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ τὸ, οὐδ' ἄρα τώ γε ἰδὼν, γήθησεν ἀχιλλεύς. τὸ γὰρ λίαν λυπεῖσθαι τῇ ἀποφάσει διεδήλωσεν.

ΤΕΛΟΣ.

TVMNON
ALIT DVOS